

СТРУКТУРА ФЕНОМЕНУ ПАТРІОТИЧНОЇ ВИХОВАНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Альона Солонська

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація:

У статті розглянуто державні нормативні документи, що регламентують патріотичне виховання дітей дошкільного віку; визначено поняття «патріотизм», «патріотичне виховання», «патріотична вихованість дітей старшого дошкільного віку». Охарактеризовано особливості розвитку дитини старшого дошкільного віку. Визначено компоненти структури патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку (когнітивний, емоційно-ціннісний, поведінковий). Представлено опис кожного компоненту структури патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку.

Resume:

Solonska Aliona. The structure of the phenomenon of patriotic education of children of older preschool age

The article examines the state regulatory documents regulating the patriotic education of preschool children; the concepts of "patriotism", "patriotic education", "patriotic education of older preschool children" are defined. Patriotic education of older preschool children – integral dynamic personal property that reflects a feeling of love for the Motherland, for people, for the country, a valuable attitude to the family, familiarity with national symbols, public holidays, traditions, historical events, prominent people of the Motherland, which are embodied in their behavior through the child's humanistic experiences. The features of the development of a child of older preschool age are characterized. The educational programs for preschool children "Ukrainian Kindergarten", "Child" and the partial program "Ukraine – my Motherland" were considered. The components of the structure of patriotic upbringing of older preschool children (cognitive, emotional-value, behavioral) are determined. A description of each component of the structure of patriotic upbringing of older preschool children is presented. According to the cognitive component, the child undergoes a process of cognition, processing of the information received as a result of education, training, observation and reflection on the surrounding world. The emotional and value component acts as a general life attitude that is formed in the process of a child's development. The expediency of this component is determined by the fact that familiarity with patriotism affects not only the child's cognitive sphere, but also, passing through his emotional perception, contributes to the formation of appropriate value attitudes. In the behavioral component, abilities and skills are formed thanks to the child's acquisition of experience, his involvement in various types of social activities, interpersonal relationships.

Ключові слова:

патріотична вихованість; діти старшого дошкільного віку; компоненти; структура.

Key words:

patriotic upbringing; children of older preschool age; components; structure.

Постановка проблеми. Актуальним питанням сьогодення є необхідність виховання, починаючи з дошкільного віку дитини, самодостатньої особистості, яка здатна усвідомлювати свою роль у житті держави, якій не байдужа доля країни та її людей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні і методичні аспекти патріотичного виховання особистості різнобічно розкрито у працях: І. Бега, К. Чорної (обґрунтування теоретико-методологічних засад становлення громадянина-патріота України); К. Журби, І. Шкільної (проблеми формування національно-культурної ідентичності); В. Кременя, Ю. Логвиненка, В. Матещука (формування національної свідомості і патріотичних цінностей в освітньому середовищі); Т. Василевської, К. Ващенко, І. Вільчинської, І. Дзюби, Т. Ільїної, Н. Мойсеюк, О. Сидорової, О. Сухомлинської (виховання національно свідомого, патріотично зорієнтованого молодого покоління). Проблеми патріотичного виховання дітей дошкільного віку присвячені праці: Л. Косинської (виховання у дошкільників любові до рідного міста); С. Тесленко (національно-патріотичне виховання старших дошкільників); Н. Борисової, І. Логвіненко, О. Тарасової, О. Христинич, Л. Швайки (патріотичне виховання

у закладі дошкільної освіти); В. Майбороди (патріотичне виховання дітей дошкільного віку засобами мистецтва) та ін.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в огляді та аналізі наукових робіт щодо вивчення питання патріотизму та патріотичної вихованості; визначенні та опису компонентів структури патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. У низці державних документів, що регламентують систему сучасних взаємовідносин батьків та вихователів, а також патріотичне виховання дітей (Стратегія національно-патріотичного виховання до 2025 р. (2020), Сімейний кодекс України (2002), Концепція розвитку дошкільної освіти в Україні (2020), Проект стратегії розвитку державної молодіжної політики до 2030 року (2020), Закон України «Про освіту» (2017), Закон України «Про дошкільну освіту» (2001), Базовий компонент дошкільної освіти (2012) тощо визначено провідну роль сім'ї у вихованні молодого покоління та важливість закладів дошкільної освіти у організації виховного середовища для дітей дошкільного віку.

Закон України «Про дошкільну освіту» визначає правові, організаційні та фінансові

засади функціонування і розвитку системи дошкільної освіти, яка забезпечує розвиток, виховання і навчання дитини, ґрунтується на поєднанні сімейного та суспільного виховання, досягненнях вітчизняної науки, надбаннях світового педагогічного досвіду, сприяє формуванню цінностей демократичного правового суспільства в Україні.

Один з принципів дошкільної освіти цей документ визначає як єдність виховних впливів сім'ї і закладу дошкільної освіти, а одне із завдань – виховання у дітей любові до України, шанобливого ставлення до родини, поваги до народних традицій і звичаїв, державної мови, регіональних мов або мов меншин та рідної мови, національних цінностей українського народу, а також цінностей інших націй і народів, свідомого ставлення до себе, оточення та довкілля.

Закон наголошує, що заклад дошкільної освіти здійснює соціально-педагогічний патронат, взаємодію з сім'єю; є осередком поширення серед батьків психолого-педагогічних та фізіологічних знань про дітей дошкільного віку. Він регламентує зобов'язання батьків або осіб, які їх замінюють, виховувати у дітей любов до України, повагу до національних, історичних, культурних цінностей Українського народу, дбайливе ставлення до довкілля.

У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначено, що формування особистості дошкільника забезпечується зусиллями батьків, педагогів, психологів, що передбачає залучення батьків вихованців до співпраці і спрямовує педагогічний колектив закладу дошкільної освіти на організацію роботи в цьому напрямі.

У новій редакції Базового компоненту дошкільної освіти 2021 р. вперше прописано, що батьки є рівноцінними учасниками освітнього процесу. Зазначено, що сім'я є важливим осередком виховання дитини; неабияка роль відводиться партнерській взаємодії педагогічних працівників закладів освіти з членами родини вихованців. В цьому документі вперше передбачено участь батьків у формуванні компетентностей дитини, визначено соціально-громадянську компетентність. В оновленому Базовому компоненті дошкільної освіти соціально-громадянську компетентність визначають як «здатність до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини, готовності до посильної участі в соціальних подіях, що відбуваються у дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення спільного життя» (*Базовий компонент...*, 2021, с. 16).

Вимоги до формування соціально-громадянської компетентності здобувачів

дошкільної освіти визначено в інваріантній частині Стандарту за освітнім напрямом «Дитина в соціумі», де зазначено важливість участі батьків у процесі формування цієї компетентності такими шляхами:

- «залучення дитини до участі у житті сім'ї / родини, закладу дошкільної освіти, громади в різних формах дозвілля, проведенні свят, спільних подорожей, прогулянок тощо;
- розповіді дитині про важливі події в житті сім'ї / родини, міста, громади;
- розмов про права дитини на висловлювання особистих поглядів і думок, досвіду;
- заохочення дитини до спілкування й участі в спільних справах, наприклад, у пошуку інформації, відповідей на запитання, врахування дитячих інтересів та побажань у плануванні родинного дозвілля;
- прояву поваги і довіри у відношенні до дитини;
- бесід про взаємини з іншими людьми, про повсякденну діяльність та значущі події, у яких доведеться брати участь дитині;
- обговорення різних прикладів і моделей поведінки, зокрема, з власного досвіду;
- дотримання разом із дитиною загальноприйнятих форм ввічливості під час спільних видів діяльності (ігрова, трудова, спілкування тощо)» (*Там само*, с. 17–18).

Ми погоджуємося з думкою В. Киричок про те, що «патріотизм сьогодні стає нагальною потребою і держави, і кожної особистості, яка своєю активною любов'ю до Вітчизни прагне досягти взаємної любові від неї з метою створення умов для вільного саморозвитку і збереження індивідуальності; і суспільства, яке сприятиме саморозвиткові кожної особистості, становленню її патріотичної самосвідомості на моральній основі» (Киричок, 2010, с. 135).

За визначенням О. Поніманської, поняття «патріотизм» – це любов до Батьківщини, відданість їй і своєму народу. Без любові до Батьківщини, готовності примножувати її багатства, оберігати честь і славу, а за необхідності віддати життя за її свободу і незалежність, людина не може бути громадянином. Як синтетична якість, патріотизм охоплює емоційно-моральне, дієве ставлення до себе та інших людей, до рідної землі, своєї нації, матеріальних і духовних надбань суспільства (Поніманська, 2018, с. 252).

В Українському педагогічному словнику поняття «патріотизм» – одне з найглибших

громадянських почуттів, змістом якого є любов до Батьківщини, відданість своєму народові, гордість за надбання національної культури. Патріотизм виявляється у практичній діяльності, спрямованій на всебічний розвиток своєї країни, захист її інтересів. Патріотизм – соціально-історичне явище. Виховання патріотизму – важлива складова виховної діяльності школи. У процесі вивчення різних навчальних предметів в учнів формуються патріотичні погляди й переконання (Гончаренко, 1997, с. 249).

Важливою є думка В. Киричок, яка зазначає, що критеріями патріотизму є любов, вірність і служіння Батьківщині, турбота про забезпечення цілісності і суверенітету України, піклування про її постійний розвиток на шляху демократичного національного відродження, сприяння гармонізації державних, суспільних та особистісних інтересів у повсякденному житті. Патріотизм передбачає також знання особливостей своєї «малої Батьківщини», любов до неї (Киричок, 2010, с. 135).

Вона ж наголошувала на актуальності патріотичного виховання, яка обумовлена процесом становлення України як суверенної демократичної держави. В її дослідженні зазначено, що «Україна є поліетнічною державою, тому об'єднання різних етносів України, розбудова суверенної правової держави і громадянського суспільства має здійснюватись на основі демократичних цінностей, які повинні лежати в основі патріотичного виховання. Стрижнем патріотичного виховання має бути виховання національно свідомого громадянина-патріота, гуманіста і демократа» (Там само).

Наукову цінність для нашого дослідження представляють роботи сучасних педагогів, які у своїх працях розкривали поняття «патріотизм»: І. Бех, А. Богуш, М. Боришевський, В. Котирло, Ю. Трофімов, О. Чебикін та ін. Як справедливо зазначає І. Бех, «особистісна цінність почуття патріотизму генерується стійким переживанням любові людини як до найближчого, так і до віддаленого середовища, в якому вона перебуває і яке є для неї значущим». При цьому він зауважує, що коли говорять про любов людини до всього, то передбачають, що це те, що є для неї рідним, тобто мова, культура, традиції (Бех, 2015, с. 192).

І. Бех визначає поняття патріотизм як «суттєву частину суспільної свідомості, яка проявляється в колективних настроях, почуттях, ціннісному ставленні до свого народу, його способу життя, національних здобутків і достоїнств, культури, традицій, героїчного історичного минулого і сьогодення, розбудові держави як єдиної нації, захисті територіальної

цілісності Батьківщини, збереженні її природних багатств» (Там само).

Важливими є погляди сучасних вчених В. Вугрич, Т. Ільїної, Н. Мойсеюк, М. Прохорова, О. Сидорова, Б. Синюхіна щодо сутності поняття «патріотизм». Вони розкривають його як інтегровану єдність почуттів, переконань і діяльності. І саме в патріотичних почуттях відбивається ставлення особистості до себе, людей, Батьківщини, її минулого, майбутнього та сьогодення. Значну увагу у сфері патріотичного виховання привертають наукові доробки Т. Врублевської, К. Журби, В. Киричок, Л. Костенко, В. Кременя, В. Матешука, В. Постоного, В. Раєвської, О. Сухомлинської, К. Чорної, І. Шкільної та ін.

Патріотичне виховання дошкільників у працях Т. Поніманської передбачає: «формування уявлень про сім'ю, родину, рід і родовід; ознайомлення з явищами суспільного життя і краєзнавством; формування знань про історію держави, державні символи, ознайомлення з традиціями і культурою свого народу; формування знань про людство в душі миру і взаєморозуміння з іншими народами» (Поніманська, 2018, с. 296).

Визначимося із сутністю феномена «патріотична виховність». Сутність патріотичної вихованості Т. Маланюк зазначає як «інтегральну системну властивість, що характеризується мірою сформованості суспільно-значущих патріотичних якостей, генетично заданих і соціально набутих у процесі життєдіяльності, дії механізму внутрішньої ціннісно-сислової регуляції патріотичної поведінки та зовнішніх патріотичних стосунків особистості» (Маланюк, 2015, с. 22).

Схожу думку простежуємо у працях А. Левицької, яка вважає, що «патріотична вихованість – це властивість особистості, яка характеризується наявністю і ступенем сформованості патріотичних якостей, що відображають знання і усвідомлення традицій, застосування їх у повсякденній діяльності» (Левицька, 2019, с. 101).

Під патріотичною вихованістю Ю. Зубцова розуміє «результат засвоєння особистістю національних цінностей і норм культури, ступінь формування в неї національно-громадянської самосвідомості, патріотичних переконань та поведінки, усвідомлення своїх вчинків і дій на благо народу й держави, готовності до захисту Вітчизни» (Зубцова, 2012, с. 21).

Отже, на основі вивчення наукових поглядів з приводу патріотичної вихованості, нами було уточнено сутність поняття «патріотична вихованість дитини старшого дошкільного віку», яку ми розуміємо як інтегральну динамічну

особистісну властивість, яка відображає почуття любові до Батьківщини, до людей, до країни, ціннісне ставлення до родини, обізнаність з національною символікою, державними святами, традиціями, історичними подіями, видатними людьми Батьківщини, які через гуманістичні переживання дитини втілюються у їхній поведінці. Розкриття сутності поняття патріотична вихованість дає змогу здійснити дослідження цієї проблеми та розкрити її структуру.

Вивчення актуальних на сьогоднішній дисертаційних робіт дозволяє стверджувати, що структуру патріотичної вихованості розкрито у таких вікових категоріях, як молодший шкільний вік (С. Волошин, О. Квас, М. Качур), підлітковий вік (В. Гарнійчук, Т. Маланюк, Р. Петронговський), юнацький вік (О. Жаровська, Т. Філімонова, С. Якименко).

Компонентами патріотичної вихованості, за О. Квас та С. Волошин, визначено такі: пізнавально-когнітивний (сформованість патріотичних знань), емоційно-ціннісний (вираженість патріотичних почуттів та ціннісного сприйняття рідного краю, держави, ознак нації) та поведінковий (прояв патріотичної поведінки) (Каплуновська, 2016, с. 18–22).

У дослідженні В. Гарнійчука структура патріотизму представлена у складі таких компонентів: емоційно-мотиваційний (охоплює стійкі оцінювальні ставлення і судження, систему демократичних, моральних, гуманістичних цінностей), рефлексивний (передбачає усвідомлення себе громадянином-патріотом), когнітивний (охоплює знання, мислення, усвідомлення, судження) та діяльнісний (містить уміння і навички творчої громадської діяльності та поведінки, виконання обов'язків та дотримання закону, передбачає усвідомлену самоорганізацію, саморегуляцію і самовдосконалення своїх патріотичних рис) (Гарнійчук, 2013, с. 123–126).

Інтерес для нас становить дослідження О. Жаровської, яка визначає такі компоненти патріотичної вихованості, як когнітивний, мотиваційний і діяльнісний та робота Т. Філімонової, яка виокремлює три компоненти патріотичного виховання: когнітивний, мотиваційно-емоційний, діялісно-поведінковий (Жаровська, 2015, с. 529–533).

Розглянемо особливості розвитку дитини старшого дошкільного віку. У дитини означеного віку розвивається емоційна та чуттєва сфери, психічні процеси (мислення, пам'ять, увага), з'являється важливе новоутворення, яке змінює діяльність дитини – довільність. Дитина починає оволодівати своєю поведінкою, змінюється уявлення про себе

(починає розуміти не тільки якою вона є, але якою вона хотіла та не хотіла би бути). У дитини старшого дошкільного віку спілкування з дорослим носить позаситуативно-особистісний характер, обговорюються проблеми людських взаємин, моралі. Інтенсивно розвиваються форми і зміст спілкування з однолітками, що виступає необхідною умовою організації та проведення сюжетно-рольових ігор. У процесі спілкування з ровесниками у психіці та особистості дошкільника виникають такі риси, як повага до думки інших, здатність бути партнером, узгодити різні позиції, обґрунтувати, заперечити тощо. На основі досягнень дитини у розвитку пізнавальних процесів, їх інтелектуалізації, інтеграції та диференціації, набуття ними довільного та свідомого характеру, знання дитини значно розширюються, систематизуються, набувають особистісного змісту; розвивається вміння виокремлювати головне та узагальнювати характерні особливості. Це дає підстави говорити про закладання у дошкільника основ світогляду. Важливими новоутвореннями особистості виступають перші моральні інстанції, суспільні мотиви, формується диференційована самооцінка і особистісна свідомість (Дуткевич, 2007, с. 37).

Також у дітей дошкільного віку формуються культурно-ціннісні та морально-патріотичні основи особистості, відбувається адаптація до вимог суспільства, розпочинається процес національно-культурної ідентифікації, усвідомлення себе як частини навколишнього світу, формується емоційно-ціннісне ставлення до близьких людей, природи рідного краю, до народних звичаїв і традицій (Кривоніс, & Дроботій, 2016, с. 4).

У дітей старшого дошкільного віку виникають можливості для засвоєння знань, що виходять за межі їхнього життєвого досвіду і безпосереднього сприймання, які віддалені у часі, що створює сприятливі умови для ознайомлення дітей з історією рідного краю, особливостями мови та культури тощо. У них розвивається вміння на відповідному рівні розуміти і оцінювати поведінку дітей і дорослих, суспільні відносини, соціальні явища. Шестирічна дитина починає розуміти важливість суспільно значущих справ (Каплуновська, 2016, с. 14–15).

Для розкриття структури й визначення компонентів патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку ми вважаємо необхідним проаналізувати чинні освітні програми для дітей дошкільного віку, в яких представлено впровадження процесу

патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку.

Суттєвий інтерес для нашого дослідження становлять програми «Українське дошкілля», «Дитина» та парціальна програма «Україна – моя Батьківщина».

У програмі «Українське дошкілля» виокремлено освітню лінію «Народознавство», у якій показниками компетентності дитини старшого дошкільного віку виокремлено такі: «має уявлення про культурні традиції свого народу та свого регіону, підтримує родинно-побутові традиції спілкування; виявляє інтерес до історії свого краю, емоційно сприймає творчість народних умільців, цінує результати їхньої праці; ознайомлений з історією України, її столиці, рідного міста (села), регіону; має уявлення про національні особливості української оселі, предметів побуту, національного одягу, національної іграшки, оберегів; має уявлення про українську кухню; має знання про українські народні ремесла, промисли, їхні історичні витoki і сучасне використання; використовує фольклорні жанри (колядки, гаївки, щедрівки, народні ігри)» (Білан, 2017, с. 192).

У програмі «Дитина» освітньої лінії «Дитина в соціумі» виокремлено зміст педагогічної роботи у підрозділі «Україна – рідний край». Згідно з ним у дитини старшого дошкільного віку необхідно «поглиблювати, узагальнювати та активізувати уявлення дітей про рідний край, про доступні природні багатства країни, промисловість, якою славиться країна, відомі історичні особи та українці-сучасники, видатні пам'ятки країни. Розширити уявлення про державні символи країни: Державний Прапор, Герб, Гімн; ознайомити з їхніми назвами та символічним значенням, правилами поведінки щодо державних символів. Розказати про рослинні та народні символи України. Дати уявлення про основні повноваження Президента України, ознайомити з портретом чинного Президента, його ім'ям. Дати уявлення про столицю України та інші міста країни, розширити знання про рідне місто (селище). Дати уявлення про державні свята: День Незалежності України, День захисника України тощо. Сприяти формуванню любові до Батьківщини» (*Дитина: Освітня програма...*, 2016, с. 168–169). В оновленій програмі «Дитина», виокремлено освітню лінію «Екопростір розвитку дитини», де представлено систему знань щодо Батьківщини, державних символів, звичаїв, традицій України, суспільства; надано пріоритет формуванню відповідальності у дитини, розуміння своїх обов'язків (*Там само*, с. 11).

Згідно парціальної програми національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку «Україна – моя Батьківщина» дитина старшого дошкільного віку: «знає свою сім'ю, батьків, історію роду; шанує історію своїх предків, пам'ятає дні народження, іменини батьків та інших членів сім'ї, виявляє знаки уваги й пошани до всіх членів сім'ї; розуміє призначення оберегів (батьківське та материнське благословення, рушник, вишиванка); володіє чіткою інформацією про дитячий садок, який відвідує, знає та пишається перевагами й досягненнями як працівників закладу дошкільної освіти, так і вихованців; бере участь у колективних заходах щодо поліпшення благоустрою дитячого садка; знає власні права та обов'язки, усвідомлено дотримується їх у власному житті; знає визначні історичні події рідного міста (села), символіку, історичні пам'ятки, легенди про рідний край, професії людей, які живуть у місті (селі); на елементарному рівні знає та розповідає про давню історію України (військо, рукописні книги, храми, ремесла, культура, національний одяг, національна символіка, визначні діячі, гетьмани); знає особливості тваринного та рослинного світу України, географічні та кліматичні особливості природних зон; бере активну участь у природоохоронних заходах; знає та розповідає про видатних людей минулого та сучасності, які прославили Україну; виявляє повагу до національних героїв минулого та сучасності; знає та позитивно ставиться до традиційних свят українського народу, бере активну участь у їх підготовці та проведенні; знає деякі особливості традицій найчисленніших національних меншин в Україні (росіяни, євреї, білоруси, молдовани, болгары, греки, вірмени, роми); знає та дотримується особливостей культури української оселі, народного одягу, української кухні; любить та грає в українські народні ігри; розуміється в основних видах українського народного мистецтва; знає декілька жанрів української дитячої музики, називає композиторів, які пишуть музику для дітей; бере участь у виконанні репертуару української дитячої музики» (Каплуновська, 2016, с. 55).

Отже, проаналізувавши наукову літературу, програми навчання та виховання дітей дошкільного віку, ми виокремили когнітивний, емоційно-ціннісний та поведінковий компоненти у структурі патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку. Структуру ми розуміємо як складник системи взаємопов'язаних компонентів, що впливають один на одного та розвиваються у тісній взаємодії. Представимо опис кожного

компоненту структури патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку.

Перший – когнітивний компонент у структурі патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку характеризує уявлення дитини про любов до Батьківщини, до людей, до країни, знання про патріотизм, сім'ю, національну символіку, державні свята, традиції, історичні події, видатних людей Батьківщини відповідно до вікових особливостей дітей старшого дошкільного віку. Згідно з когнітивним компонентом у дитини проходить процес пізнання, переробки отриманої інформації в результаті виховання, навчання, спостереження і роздумів про навколишній світ. Наявність уявлень, знань та суджень про свою країну у дітей старшого дошкільного віку запобігає хибним переконанням про патріотизм.

Другий – емоційно-ціннісний компонент – визначає ціннісне ставлення дитини старшого дошкільного віку до Батьківщини, до людей, до країни; ціннісне ставлення до родини; інтерес дитини до національних традицій, гордість за

досягнення своєї країни. Емоційно-ціннісний компонент виступає загальною життєвою установкою, яка формується в процесі становлення дитини. Доцільність цього компонента зумовлена тим, що знайомство з патріотизмом впливає не лише на когнітивну сферу дитини, а й, проходячи крізь її емоційне сприйняття, сприяє формуванню відповідних ціннісних установок.

Третій – поведінковий компонент – полягає у прояві любові до Батьківщини, до людей, до країни через вчинки та поведінку, а саме: збереження та відтворення традицій, дотримання суспільно корисних правил у різних видах діяльності, зокрема, ігровій; участь у колективних патріотичних заходах. У поведінковому компоненті уміння і навички формуються завдяки набуттю досвіду дитиною, залучення її до різних видів суспільної діяльності, міжособистісних взаємин.

Структуру патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку графічно відображено у рис. 1.1.

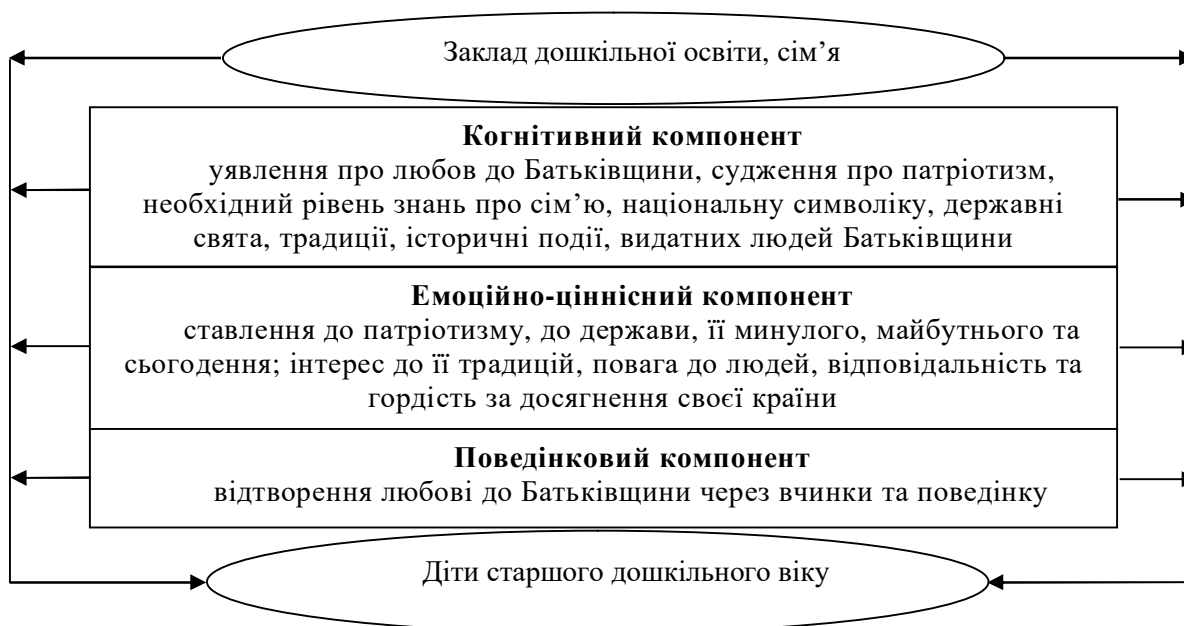

Рис. 1.1 Структура патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку

Висновки. Розроблена компонентна структура патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку у батьківсько-вихователівській взаємодії дозволяє виокремити

та схарактеризувати критерії, показники та рівні патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел

- Базовий компонент дошкільної освіти (2021). URL: <https://ezavdnz.mcfrr.ua/book?bid=37876>
- Бех, І. Д. (2015). *Вибрані наукові праці. Виховання особистості*. Т 2. Чернівці: Букрек. 540 с.
- Білан, О. І. (2017). *Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкільня»*. Тернопіль: «Мандрівець». 266 с.
- Гарнійчук, В. М. (2013). Сутність та основні компоненти патріотизму старших підлітків. *Сучасний виховний*

References

- Basic component of preschool education (2021) [Electronic resource] URL: <https://ezavdnz.mcfrr.ua/book?bid=37876> [in Ukrainian].
- Beh, I. D. (2015). Selected scientific works. Personality education. T 2. Chernivtsi: Bukrek. 540 p. [in Ukrainian].
- Bilan, O. I. (2017). "Ukrainian Kindergarten" preschool child development program. Ternopil: "Mandrivets". 266 p. [in Ukrainian].

- процес: сутність та інноваційний потенціал. Київ, 123–126.
- Гончаренко, С. У. (1997). *Український педагогічний словник*. Київ: Либідь. 373 с.
- Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років. (2020). Київ: Київський університет ім. Б. Грінченка. 304 с.
- Дуткевич, Т. В. (2007). *Дошкільна психологія*. Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури. 424 с.
- Жаровська, О. П. (2015). Модель патріотичного виховання студентів в освітньо-виховному середовищі педагогічного університету. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*. 43, 96–100.
- Зубцова, Ю. Є. (2012). *Формування патріотичних якостей молодших школярів у взаємодії школи та сім'ї*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Київ. 20 с.
- Каплуновська, О. (2016). «Україна – моя Батьківщина». *Парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку*. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/8ukrayina-moya-batkiivshhina-rejpoljska.pdf>
- Квас, О. & Волошин, С. (2018). *Формування патріотичної вихованості учнів початкової школи засобами музейної педагогіки*. Молодь і ринок. 11 (166), 18–22.
- Кривоніс, М.Л., & Дроботій, О.Л. (2016). *Патріотичне виховання в ДНЗ*. Харків: Вид-во «Ранок». 192 с.
- Киричок, В. А. (2010). Сучасні форми і методи патріотичного виховання молодших школярів у позаурочній діяльності. *Збірник наукових праць*. 14, 1.
- Левицька, А. А. (2019). *Патріотичне виховання майбутніх офіцерів-прикордонників на засадах військових традицій*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Київ. 21 с.
- Маланюк, Т. З. (2015). *Патріотичне виховання учнів основної школи засобами туристсько-краєзнавчої роботи*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Умань. 22 с.
- Поніманська, Т. І. (2018). *Дошкільна педагогіка*. Київ: ВЦ «Академія». 408 с.
- Harniychuk, V. M. (2013). The essence and main components of patriotism of older teenagers. Modern educational process: essence and innovative potential. Kyiv, 123–126. [in Ukrainian].
- Honcharenko, S. U. (1997). Ukrainian pedagogical dictionary. Kyiv: Lybid. 373 p. [in Ukrainian].
- Child: Educational program for children from two to seven years old. (2020). K.: Kyiv. University named after B. Hrinchenko. 304 p. [in Ukrainian].
- Dutkevych, T. V. (2007). Preschool psychology. Tutorial. Kyiv: Center for Educational Literature. 424 p. [in Ukrainian].
- Zharovska, O. P. (2015). A model of patriotic education of students in the educational environment of a pedagogical university. Scientific notes of Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynskyi. Series: pedagogy and psychology. 43, 96–100. [in Ukrainian].
- Zubtsova, Yu. E. (2012). Formation of patriotic qualities of younger schoolchildren in the interaction between school and family. (Author's thesis of Candidate of Pedagogic Sciences). Kyiv. 20 p. [in Ukrainian].
- Kaplunovska, O. (2016). "Ukraine is my motherland". Partial program of national-patriotic education of preschool children. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/8ukrayina-moya-batkiivshhina-rejpoljska.pdf> [in Ukrainian].
- Kvas, O. & Voloshyn, S. (2018). Formation of patriotic upbringing of elementary school students by means of museum pedagogy. Youth and the market. 11 (166), 18–22. [in Ukrainian].
- Kryvonis, M.L., Drobotiy, O.L. (2016). Patriotic education in children's educational institutions. Kharkiv: "Ranok" publication. 192 p. [in Ukrainian].
- Kyrychok, V. A. (2010). Modern forms and methods of patriotic education of younger schoolchildren in extracurricular activities. Collection of scientific works. 14, 1. [in Ukrainian].
- Levitska, A. A. (2019). Patriotic education of future border guards based on military traditions. (Author's thesis of Candidate of Pedagogic Sciences). Kyiv. 21 p. [in Ukrainian].
- Malaniuk, T. Z. (2015). Patriotic education of primary school students by means of tourism and local history work. (Author's thesis. candidate of pedagogic sciences). Uman. 22 p. [in Ukrainian].
- Ponimanska, T. I. (2018). Preschool pedagogy. Kyiv: "Academy". 408 p. [in Ukrainian].

Відомості про автора:
Солонська Альона Артурівна
 Solonska_Alona@mspu.edu.ua
 Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
 Наукове Містечко, вулиця, 59, Запоріжжя,
 Запорізька обл., 69000, Україна

doi: 10.33842/22195203-2024-02-15-2-31-70-76

Матеріал надійшов до редакції 16. 11. 2023 р.
 Прийнято до друку 10. 12. 2023 р.

Information about the author:
Solonska Aliona Arturivna
 Solonska_Alona@mspu.edu.ua
 Bohdan Khmelnytsky Melitopol State
 Pedagogical University
 Scientific Town, Street 59, Zaporizhzhia,
 Zaporizhzhia region, 69000, Ukraine

doi: 10.33842/22195203-2024-02-15-2-31-70-76

Received at the editorial office 16. 11. 2023.
 Accepted for publishing 10. 12. 2023 p.